

Billeder på Internettet – hvad gør vi på arkivet?

Internettet giver arkiverne en god mulighed for at formidle deres billedsamlinger. Gennem Arkiv.dk kan billeder gøres tilgængelige for langt flere, end hvis de kun kunne ses ved personligt besøg på arkivet.

Publicering på Internettet betyder dog også, at billederne kan kopieres og spredes – uden at arkivet har kontrol over, hvad de bliver brugt til.

Derfor er det vigtigt, at man offentliggør billeder på Internettet med omtanke, og at arkivets medarbejdere kender reglerne for, hvilke billeder der må publiceres – og hvilke der ikke må.

Denne vejledning er lavet for at besvare nogle af de spørgsmål, der knytter sig til offentliggørelse af billeder på Internettet og giver en række gode råd til arkivmedarbejderen.

Brug den sunde fornuft

Det er vigtigt at understrege, at hovedparten af arkivernes billeder kan offentliggøres uden problemer.

Derfor er der ingen grund til at være overdrevent nervøs for at gøre noget forkert og slet ikke grund til helt at undlade af bruge Arkiv.dk til at præsentere sin billedsamling for publikum.

Bruger man sin sunde fornuft og omtanke og sætter sig ind i de forholdsvis enkelte regler, der gælder på området, er udfordringerne ikke større, end de kan klares på hvert enkelt arkiv.

Hvor der tidligere var en mere klar skelnen i myndighedernes vejledninger, overlades en del af spørgsmålet nu til en individuel vurdering.

Begreberne ”portrætbilleder” og ”situationsbilleder”, som før var en del af vejledningen, bruges derfor ikke længere.

Hvad siger loven?

Straffeloven siger, at det ikke er tilladt uberettiget at fotografere personer på et sted, der ikke er frit tilgængeligt. Det er heller ikke tilladt at videregive billeder, der er optaget under private omstændigheder, og som ”åbenbart kan forlanges unddraget en større offentlighed”.

Det betyder, at billeder, som har en meget privat karakter og f.eks. viser personer i situationer, der alene hører privatlivet til, ikke må offentliggøres.

Til gengæld er fotografering på offentlige steder tilladt, og billeder optaget her må som udgangspunkt gerne offentliggøres.

Hvad der er ”offentligt sted”, og hvad der er ”private omstændigheder”, vil i de fleste tilfælde være åbenlyst, men der vil naturligvis være tvivlstilfælde. Det gode råd er, at tvivlen bør komme de fotograferede personer til gode.

Databeskyttelsesloven (”persondataloven”) uddyber reglerne for offentliggørelse af billeder.

Loven slår fast, at fotografier med genkendelige personer betragtes som persondata. De skal altså behandles på samme måde, som man ville behandle andre typer af personoplysninger.

Om billedet ledsages af tekst, der identificerer personen på et billede, er ikke afgørende.

Personbilleder må gerne offentliggøres, hvis personen eller personerne på billedet har givet samtykke til det.

Hvis billedet er optaget med offentliggørelse for øje – f.eks. hvis deltagerne i en familiefest eller medlemmer af en sportsklub er opstillet til fotografering, for at billedet kan distribueres til dem og andre bagefter, kan det godt betragtes som et samtykke.

En lang række personbilleder kan godt offentliggøres, især hvis de som nævnt ovenfor er optaget på et offentligt sted. Som eksempler nævnes publikum til en koncert, besøgende i en zoologisk have eller medlemmer af en fritidsklub.

Hvis billederne er harmløse, altså ikke på nogen måde kan vække ubehag hos personerne på billedet, er offentliggørelse næsten altid helt i orden.

Derimod skal man udvise forsigtighed, hvis billeder af personer er optaget på steder, hvor de indirekte kan være med til at give oplysninger om personlige forhold. Som eksempler nævnes her billeder af gæster på et diskotek, kunder i en bank eller ansatte på en arbejdsplads.

Man bør heller ikke offentliggøre et billede af en person på vej ind ad døren til et værtshus eller af to genkendelige personer i en intim situation på en bænk i parken.

Det er vigtigt at huske, at regler om personbilleder først og fremmest gælder for nulevende – og personer der er døde for mindre end 10 år siden. Dermed er ældre portrætter – f.eks. optaget i et atelier – i mange tilfælde uproblematisk og må gerne offentliggøres.

Interesseafvejning

Når man skal vurdere, om et billede med personer må offentliggøres, skal forskellige interesser vejes op mod hinanden.

På den ene side skal der tages et hensyn til personen på billedet, som måske ikke ønsker sit portræt spredt via Internettet.

På den anden side kan et billede have en værdi for mange, også selv om de ikke kender personen eller ved, hvem den pågældende er.

F.eks. kan et foto af købmanden bag sin disk have en kulturhistorisk værdi og dokumentere en handelsform, der ikke findes længere, men som nogle stadig har en erindring om. Portrættet af en kandidat til byrådsvalget, der har været brugt på valgplakater, må i høj grad siges at være offentliggjort, og det giver derfor ikke mening at give det en særskilt beskyttelse.

Til gengæld bør hensynet til den enkelte person veje tungest, hvis det f.eks. gælder billeder af spritteren på bænken eller offeret for en færdselsulykke.

Særlige hensyn til børn og unge

Databeskyttelsesloven siger, at der skal tages et særligt hensyn, hvis billeder viser børn og unge.

For arkiverne bliver dette hensyn f.eks. aktuelt, når det gælder de mange fotos af skoleelever, vi har i vores samlinger. Ganske vist er disse billeder optaget med distribution som formål, men da billedet af 9. klasse

blev taget i 1975, var det under forudsætning af, at billedet blev kopieret og solgt til forældrene – ikke at det langt senere blev offentliggjort på Internettet, med risiko for en brug, som de portrætterede måske ikke vil bryde sig om.

Arkivet bør derfor vise et beskyttelseshensyn og ikke publicere gruppebilleder af børn og unge af nyere dato. Det er en god idé at have en (nedskreven) regel, som f.eks. kan være, at denne type billeder først publiceres 50 år efter at børnene er gået ud af skolen.

Vi kan ikke vide, hvilke følelser et skolebillede sætter i gang. Hvis bare én af eleverne på billedet føler ubehag og genoplever en problemfyldt skoletid, har arkivet med publiceringen gjort mere skade end gavn.

Når det gælder billeder af konfirmander, er der særlige hensyn. Uanset at hovedparten af en årgang blev konfirmeret, viser billedet en information om et religiøst tilhørsforhold – og tro er klassificeret som en særligt personfølsom oplysning. Konfirmationsbilleder bør derfor ikke publiceres på Internettet, før man med sikkerhed ved, at alle på billedet har været døde i mindst ti år. I praksis vil det sige, at billederne først kan publiceres 100 år efter konfirmationen har fundet sted.

At skolen eller kirken har indhentet samtykke til publicering fra børnenes forældre, giver ikke automatisk arkivet adgang til at vise billederne på Internettet – heller ikke hvis de har været vist på f.eks. kirkens hjemmeside.

Billeder af børn (og for den sags skyld voksne) uden tøj på bør behandles med forsigtighed, uanset at de er optaget på et offentligt tilgængeligt sted, som f.eks. en badestrand.

Hensynet til historien

Når man vurderer, om billeder tåler offentliggørelse eller ej, er der nogle gange modstridende interesser.

Loven om databeskyttelse og reglerne om publicering af personbilleder udspringer især af EU's forordning om beskyttelsen af borgernes rettigheder. De fleste mener nok, at det er en god idé, at samfundet beskytter os som enkeltpersoner. Vi har sikkert ikke som borgere lyst til, at data om vores private forhold flyder frit rundt på Internettet.

Men reglerne kommer samtidig til at omfatte det, vi arbejder med på arkiverne, selv om de slet ikke har haft til hensigt at regulere det.

Vi skal huske, at vi arbejder for at udbrede kendskabet til lokal- og kulturhistorie – og dermed også dokumentere alle sider af livet i vores lokalsamfund.

Interesseafvejningen er derfor helt central og gør, at vi må balancere mellem disse to hensyn og ikke lade det ene få overvægt.

Sociale medier

I dag vises massevis af billeder på sociale medier. Mange arkiver bruger også f.eks. Facebook til at vise eksempler fra sin billedsamling.

Gør man det, skal man tage et ekstra hensyn. Dels overgiver man faktisk retten til billedet til Facebook, der er en privat virksomhed, der ikke administreres under dansk lovgivning. Dels er mulighederne for at dele eller kopiere billedet langt nemmere på de sociale medier end f.eks. på Arkiv.dk.

Derfor er det en god idé at dele linket til billedet på Arkiv.dk i stedet for at lægge selve billedfilen op. Deling og kopiering er fortsat mulig, men arkivet har ikke som sådan "udleveret" billedet.

Udlevering af kopier fra arkivets samlinger

Arkiverne får mange henvendelser om køb eller levering af kopier af billeder.

Almindeligvis er det ikke noget problem at udlevere en kopi, hvis den er til helt privat brug. Men vær opmærksom på, at det beskyttelseshensyn, vi lægger på billeder af genkendelige personer, også bør udstrækkes til at gælde, når vi videregiver kopier af vores billeder.

Har vi udleveret en kopi, er den i realiteten ude af vores kontrol. Den vil kunne publiceres på hjemmesider eller sociale medier, uden at vi ved det.

Derfor bør udlevering af kopier fra arkivets billedsamling kun ske med en erklæring om, hvad de må bruges til. Men husk, at det er ikke arkivet, men brugeren, der er ansvarlig for en evt. uberettiget publicering.

Hvad med arkivloven?

Arkivloven regulerer adgangen til offentlige arkiver, dvs. Rigsarkivet og de kommunale arkiver, der virker som offentlige arkivmyndigheder i henhold til loven.

Loven gælder derfor først og fremmest for disse typer af institutioner, men SLA anbefaler, at man følger dens regler om frister for adgang til arkivalierne, som er 20 år for almindeligt materiale og 75 år for særligt personfølsomt materiale.

Billeder er som regel umiddelbart tilgængelige, men når det gælder billeder af personer i situationer, som kan betragtes som "særligt personfølsomme", kan man godt anvende 75-års reglen.

Det betyder f.eks., at billeder fra besættelsestiden nu vil kunne offentliggøres, men der er stadig god grund til at anlægge et beskyttelseshensyn.

Omvendt skal man ikke overbeskytte personer ud i al fremtid. Billeder af medlemmer af Konservativ Ungdom fra 1930 i uniformer viser lovlig politisk virksomhed, og her vil det være vigtigere at kunne dokumentere en historisk periode og dens aktiviteter end fortsat at vise hensyn til enkeltpersoner.

Hvad med ophavsret?

En anden side af spørgsmålet om brug af billeder på Internettet drejer sig om ophavsmandens ret til billedet.

Ophavsmanden er i næsten alle tilfælde fotografen, altså den person der tog billedet. Ophavsretten kan dog være overdraget, f.eks. til en arbejdsgiver eller efterkommere.

Retten til et fotografi gælder i 50 år, og derefter kan det frit bruges uden hensyn til ophavsretten.

Er der tale om et fotografisk værk (et kunstnerisk fotografi eller et billede, som opfylder et krav om originalitet), gælder ophavsretten dog i 70 år efter fotografens død. Det kan være vanskeligt at vurdere, om et fotografi opfylder kravene om originalitet. Kulturministeriet har skrevet om fotografiske værker på sin hjemmeside, som giver et godt bud på, hvilke faktorer man skal være opmærksomme på. I kan læse

Kulturministeriets vurdering af fotografiske værker her:

<https://kum.dk/kulturpolitik/ophavsret/billedkunst-og-fotografier/>

Når det gælder publicering på Arkiv.dk, har vi gennem en kollektiv aftale med forvalteren af ophavsretten (VISDA) sikret, at alle billeder, hvor ophavsretten stadig gælder, gerne må offentliggøres.

Nogle få fotografer har valgt at stå uden for denne aftale, og billeder af disse må derfor ikke vises på arkiv.dk, med mindre I har indhentet tilladelse direkte fra fotografen. Listen kan findes her:

<https://visda.dk/kunstnere-udenfor-aftalelicens>

Husk dog, at retten til offentliggørelse kun gælder på Arkiv.dk, og at anden brug af billedet stadig skal ske efter aftale med rettighedshaveren eller med VISDA.

Billedkunst (malerier, skulpturer o.lign.) er ikke omfattet af den kollektive aftale, så undlad af offentliggøre afbildninger heraf, hvis ikke ophavsmanden har været død i 70 år. Det er dog fortsat tilladt at vise billeder fra det offentlige rum, hvor f.eks. skulpturer indgår.

Hvad gør vi på arkivet?

Reglerne om offentliggørelse af personbilleder er på én gang nemme og svære at håndtere.

På den ene side er der klare retningslinjer, og på den anden side er spørgsmålet i høj grad overladt til en individuel vurdering i hvert enkelt tilfælde.

På arkivet bør I derfor løbende tage snakken om, hvordan I bærer jer ad. Lav så vidt muligt nogle fælles regler og diskuter tvivlsspørgsmålene med hinanden.

Skriv gerne jeres praksis ned og offentliggør den. Det viser, at I har taget ansvar for at følge reglerne bedst muligt.

Hvis I er i tvivl, så lad tvivlen komme personerne på billedet til gode. Målet er ikke at vise så mange billeder som muligt på Arkiv.dk, men at undgå konflikter. Får I en klage over et billede, så fjern det med det samme. I har ikke råd til retssager eller at få ødelagt arkivets gode omdømme.

Brug muligheden i Arkibas for at publicere en billedregistrering uden et tilknyttet billede. Dermed fortæller I jeres brugere, at arkivet ejer billedet, men undgår problemer ved at lægge selve billedet på Arkiv.dk. Har jeres brugere interesse i billedet, kan de altid få det at se ved at henvende sig personligt hos jer.

Er der behov for at registrere særligt personlige oplysninger i forbindelse med billedet, så brug feltet "Interne bemærkninger" i Arkibas. Så vises de ikke på Arkiv.dk.

Hvis det går galt

Arkivet bør have en tekst på sin hjemmeside, hvor det fremgår, at man bestræber sig på at overholde de regler, der gælder. Det forebygger mange problemer, men vær alligevel parat til at håndtere henvendelser fra publikum.

Hvis en bruger ønsker et billede fjernet, så skal anmodningen tages seriøst. Er kravet rimeligt i forhold til anbefalingerne her og arkivets politik på området, er det mest fornuftige at undlade publicering, fremfor at gå ind i en diskussion om enkelttilfælde.

Der er dog ikke nogen grund til at være nervøs for, at arkivets indhold på Arkiv.dk bliver "kigget efter" af myndighederne, f.eks. Datatilsynet. Her tager man først en sag op, hvis der kommer en konkret henvendelse.

Ofte stillede spørgsmål

- Må vi vise et portrætbillede på Arkiv.dk?*
Ja, hvis I har fået samtykke af personen, eller hvis vedkommende har været død i mindst 10 år.
- Må vi vise et billede af borgmesteren, der indvier svømmehallen i 1998?*
Ja, for billedet er taget på et offentligt sted og ved en begivenhed, hvor der var offentlig adgang.
- Må vi vise et foto af tre fiskere i en båd i havnen, der er i gang med at rense fisk?*
Hvis man betragter fiskerbåden som en arbejdsplads, må man ikke, men hvis billedet er taget på et sted med offentlig adgang, vil det være i orden. I dette tilfælde må man lave et individuelt skøn.
- Må vi vise et billede af medarbejdere på maskinfabrikken, mens de spiser frokost i kantinen?*
Nej, billedet er taget på et sted, der ikke er offentligt tilgængeligt. Hvis I med sikkerhed ved, at de pågældende har været døde i mindst 10 år, er det dog i orden.
- Må vi vise et billede fra gymnastikopvisningen i sportshallen fra 2014?*
Ja, hvis der var offentlig adgang.
- Må vi vise et billede fra byfesten på torvet, hvor man i højre side genkender en person, der står med en øl i hånden?*
Det vil bero på en individuel vurdering, men hvis personen er meget fremtrædende i billedet, bør man undlade publicering.
- Må vi vise et klassefoto af 8.b fra 1975 og forsyne det med navnetags?*
Billedet er ikke gammelt nok til at kunne vises, hvis I f.eks. har en regel om, at eleverne skal være gået ud af skolen for mindst 50 år siden. Hvis registreringen publiceres uden tilknyttet billede på Arkiv.dk, er navnene ikke søgbare der. Det er dog stadig en god idé at forsyne billedet med navnetags, så disse oplysninger er bevaret, når billedet til sin tid frigives til visning på Arkiv.dk, og det vil også gøre navnene søgbare i Arkibas.
- Må vi vise billedet af børnene, der begyndte i børnehaveklassen i 2004?*
Nej.
- Må vi vise et billede af Solvejg (født 1960), der i 1972 spiller heksen i skolekomedien Fyrtøjet?*
Formelt set må man gerne, men man kunne godt vælge at vise hende det hensyn at publicere registreringen uden billedfil.
- Må vi vise et billede af konfirmandholdet fra 1930?*
Nej, for konfirmation er udtryk for et religiøst tilhørsforhold og dermed en personfølsom oplysning. Først når alle på billedet har været døde i mindst 10 år, må det publiceres. Men I må gerne på

Arkiv.dk vise jeres registrering af billedet, men uden navnene og uden den tilknyttede billedfil.

- *Må vi vise et billede fra Blåmejsernes spejdetur i 1980?*
Det kræver en individuel vurdering, men ofte vil det være i orden. Man bør dog undlade publicering, hvis enkelte spejdere er alt for fremtrædende i billedet, og hvis I vurderer, at det kan give ubehag for den enkelte.
- *Må vi her 75 år efter vise et billede fra maj 1945, hvor to genkendelige mænd arresteres af modstandsfolk?*
Uanset at arkivlovens skærpede adgangsregel er på 75 år, kan man sagtens udstrække en særlig personbeskyttelse til at vare længere. Selv om de pågældende er døde nu, kan deres efterkommere føle ubehag ved at se billedet.
- *Må vi vise en billedserie fra en badestrand i 1972, hvor de fleste ikke havde badetøj på?*
Oversigtsbilleder, hvor enkeltpersoner ikke kan genkendes, kan sagtens være i orden. Men nærbilleder af personer, der kan identificeres, bør ikke publiceres. Husk dog, at hvis nøgenbadning var almindeligt i datiden og en del af badelivet, kan det være problematisk at "skrive det ud af historien" ved helt at undlade at vise billederne.
- *Må vi vise et billede fra en 50-års fødselsdag i et privat hjem i 1965, hvor man ser ca. 20 personer omkring et veldækket bord?*
Nej, for dels er billedet optaget på et privat sted, dels kan en del af personerne på billedet stadig være i live (og I har ikke en realistisk mulighed for at undersøge, om de er det).
- *Må vi vise et billede af Søren (død 2008), der sidder i sin kravlegård hjemme i stuen hos mor og far i 1945?*
Formelt må man gerne, for reglen om afdød (eller død +10 år) er opfyldt. Men billedet har nok så privat en karakter, at man bør overveje at lade være.